

SOSYOLOJİK DÜŞÜN

e-ISSN: 2587-2699

Sosyolojik Düşün

Yıl : 7 Sayı : 1 Haziran 2022

Yayın Geliş Tarihi: 23.05.2022 Yayına Kabul Tarihi: 17.06.2022

DOI Numarası: <https://doi.org/10.37991/sosdus.1120201>

Makale Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Citation: Alpdoğan, F. F. (2022). Alparslan Türkeş: "Bir Lider Portresi ve Teori Olarak Demokratik Milliyetçilik". *Sosyolojik Düşün*, 7 (1), 1-31.

ALPARSLAN TÜRKES: "BİR LİDER PORTRESİ VE TEORİ OLARAK DEMOKRATİK MİLLİYETÇİLİK"*

Fatih Furkan ALPDOĞAN **

Öz

Alparslan Türkeş, Türk siyasi ve sosyal hayatında hikâyesi en zor anlatılacak liderlerden biridir. Bu durum Türkeş'in çok yönlülüğü ve özgünlüğünden kaynaklanır. Türkeş 1917'de Lefkoşa'da başlayan yaşam serüvenine birçok sosyolojik olay sığdırmıştır. 1930'larda askerdir; 1944'te Türkçülükle yargılanan bir mahkûmdur, 1960'ın Milli Birlik Komitesi (MBK) üyesi, Başbakanlık Müşaviri ve 1965'in parti genel başkanıdır, 1970'lerin sosyal hareket lideri ve bakanıdır, 1980'lerde idamla yargılanan bir liderdir, 1990'ların üst akılı ve demokratıdır. Bu nedenle Türkeş'i Türk siyasi hayatı içerisinde kilit görevi görmüş önemli isimlerden biri olarak imgelemek mümkündür. Türkeş lider ve teorisyen olarak çeşitli ünvanlarla Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türk insanına uygun bir gelişim modeli inşa etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alparslan Türkeş, Türk Milliyetçiliği, Demokratik Milliyetçi Model.

* Bu makale İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalında, Doç. Dr. Yaşar KAYA danışmanlığında Fatih Furkan ALPDOĞAN tarafından hazırlanan "Alparslan Türkeş: Lider Portresinin Sosyolojik Boyutları" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora öğrencisi, İnönü Üniversitesi, ffpdogan@gmail.com

ALPARSLAN TÜRKEŞ: "PORTRAIT OF A LEADER AND DEMOCRATIC NATIONALISM AS A THEORY"

Abstract

Alparslan Türkeş is one of the most difficult leaders in Turkish political and social life to tell. This stems from Türkeş's versatility and originality. Türkeş has packed many sociological events into his life adventure that started in Nicosia in 1917. He was a soldier in the 1930s; He is a prisoner tried for Turkism in 1944, a member of the National Unity Committee (MBK) of 1960, Counsellor to the Prime Minister and party leader of 1965, a social movement leader and minister of the 1970s, a leader on death row in the 1980s, a top mind and democrat of the 1990s. For this reason, it is possible to imagine Türkeş as one of the important figures who served as a key figure in Turkish political life. Türkeş has built a development model suitable for the Republic of Turkey and the Turkish people with various titles as a leader and theoretician.

Keywords: *Alparslan Turkes, Turkish Nationalism, Democratic Nationalist Model.*

1. GİRİŞ

Alparslan Türkeş Türk siyasi ve sosyal hayatının özgün aktörlerinden biridir. Türk toplumu içerisinde üstlendiği sosyal roller aracılığıyla, toplumsal değişime yön tayin etmeyi hedefleyen bir liderdir. Türkeş ile ilgili sosyal bilimler literatüründeki çalışmalar genellikle onun liderliği, liderlik anlayışı ve parti genel başkanlığı üzerine inşa edilmektedir fakat Türkeş sosyal ve kültürel sermayesini toplum yararına kullanmayı hedeflediği için bir teorisyen, devlet adamı ve aydın olarak da ele alınabilir.

Alparslan Türkeş’i Türk toplumsal hayatında özgün bir aktör olarak nitelememizi sağlayan birçok dayanak söz konusudur. Bu dayanakları onun, hayatta olduğu dönem boyunca ve vefatından sonra dahi Türk sosyal hayatında bıraktığı izlerde görmek mümkündür. Türkeş’in yaşadığı dönem temele alındığında Türk siyasetinde konumlandığı yer oldukça açıktır. Bunun yanı sıra Türkeş, sosyal yapıda üstlendiği rolü gereği günümüzde varlığını sürdüren bir sosyal hareketin teorisyeni ve kurucu lideri olarak da görülebilir.

Bu çalışmada bir taraftan Alparslan Türkeş’in hayatı, Türkiye’nin dönüm noktalarına etkisi bağlamında ele alınırken diğer taraftan Türkeş’e atfedilen lider, siyasi lider, başbuğ gibi sıfatlar genel hatlarıyla izah edilmiştir. Ayrıca Türkeş’in entelektüel yönünü oluşturan çeşitli saiklere de yer verilmiştir. Son olarak Türkeş’in hayali olan “Yüz Milyonluk Müreffeh Türkiye” yolunda metod olarak sunduğu “Türk milliyetçiliği” ile teori olarak uygulamayı hedeflediği “Demokratik Milliyetçi Model” ele alınmıştır.

1. TÜRKESİN PORTRESİ

Alparslan Türkeş’in baba tarafından dedesi Kıbrıs’ın Tuzla kasabasından Ali Ağa, Ali ağanın dedesi ise köken olarak Avşar Türk’lerinden olan ve Kayseri Pınarbaşı’nda ikamet etmiş Arif ağadır. Baba tarafından dedesi Ali Ağa, Koyunoğlu soyuna mensup iken babaanne tarafının lakabı ise Kırmızılıdır (Işık, 2016: 17). Türkeş’in büyük dedesi Arif ağa çevresinde; çalışkan, uyumlu, zeki, çevreye çabuk uyum sağlayan bir insan olarak tanınmıştır (Ekşi, 2007: 33). Türkeş 25 Kasım 1917 günü öğle vakitlerinde Kıbrıs’ın Lefkoşa ilinde, Haydarpaşa mahallesi Kirlizade sokağında, 13 numaralı mütevazı bir evde doğar. Doğduğu gün anne ve babası Ali adını vermek isterler, fakat kendisinden önce doğan abisinin de adı Ali olduğu için Ali Arslan isminde karar kılarlar (Işık, 2016: 17; Tonguç, 2015: 163). Türkeş’in beş üvey kardeşi vardır. Erkek kardeşleri; Mehmet

Ragıp, Kazım, Ahmet, Mustafa ve Ali Bey ile babaları ayrı iken, kız kardeşi DerviŖe hanımla anneleri ayrıdır (EkŖi, 2007: 33).

Günümüzde çocuk sayılabilecek bir yaŖta annesi tarafından dördüncü yaŖının dördüncü ayının dördüncü gününde, Kıbrıs'ta bulunan Sarayönü Sübyan mektebine (ilkokuluna) yazdırılır (Tonguç, 2015: 163). TürkeŖ ilkokul eğitimi sırasında dönemin Osmanlı ulemalarından ders alır. Bu dönemde dört iŖlem, okuma-yazma ve İslami bilgilerin yoğunlukta olduğu bir eğitim programından geçer (Alpdoğan, 2021: 12). İlkokulu bitirdikten hemen sonra Rüştiye'ye kaydolar. Çocukluk ve ilk gençlik döneminde; Faiz Kaymak Bey, Hüsnü Bey, Selahattin Bey, Mehmet Asım Bey, Ragıp Tüzün Bey ve Turgut Bey gibi Kıbrıslı vatansever öğretmenlerin TürkeŖ'in üzerinde etkisinin ve emeğinin büyük olduğu söylenebilir (IŖık, 2016: 18). Alparslan TürkeŖ, rüştiye eğitimi tamamladıktan sonra Subay olmaya karar verir, fakat bunun için Türkiye'ye giderek askeri liseye kaydolması gerekmektedir. Bu sebeple annesi ve babasını ikna eder ve ailesi ile beraber 3 Haziran 1933'de (Yiğit ve Özkaynar, 2017: 10) Limasol'dan kalkan İtalya bandıralı "Viyana" adlı gemiyle Kıbrıs'tan İstanbul'a göç ederler (IŖık, 2016: 19).

TürkeŖ, 30 Ađustos 1938'de Harp Okulundan asteğmen olarak mezun olduktan sonra görev yeri kurası çekilir (Yiğit ve Özkaynar, 2017: 12). Çektiđi görev yeri kurasında tayini Kars'a çıkar. Harp Okulundan arkadaŖı Emin Eremen'e ise kurada Isparta çıkar. Eremen'in ısrarı ile görev yerlerini karŖılıklı deđiŖtirerek, ilk görev yerini Kars'tan Isparta'ya aldırır, burada göreve baŖladıktan iki yıl sonra, 14 Ocak 1940 da arkadaŖı Refik Yurtsever'in yeğeni Muzaffer Hanımla evlenir. Bu evlilikten Ayzit, Selcen, Umay, Sevenbige (Çağrı) ve Yıldırım Tuđrul dünyaya gelecektir (IŖık, 2016: 23; Cengiz, 2015: 43). TürkeŖ, bir yıl Isparta'da kaldıktan sonra tayini Gelibolu'ya çıkar, Gelibolu'dan sonra Balıkesir, Edincik, Erdek-Marmara adasında görev yapar (Cengiz, 2015: 44).

Alparslan Türkeş’in Türk sosyal ve siyasi hayatında adını lider olarak duyurduğu ilk tarih 1944’te “İrkçılık ve Turancılık Davası” adı altında yapılan yargılamalara denk gelmektedir. Bu yargılamalar Türkeş’in kamuoyunda ve Türk milliyetçileri arasında yoğun bir ilgi görmesine yol açar (Alpdoğan, 2021: 15). Türkeş’in, İrkçılık Turancılık davasındaki tutuklama usulüne dair şu sözleri dikkat çeker: “Bu davada tutuklanmak ve yargılanmak için Orhun dergisine abone olmak, dergide yazı yazmak ve Nihal Atsız’a sokakta bir defa selam vermek ya da mektup göndermek bile yeterli olmuştur” (Türkeş, 1976: 40). 3 Mayıs 1944’te (Yiğit ve Özkaynar, 2017: 13) “İrkçılık ve Turancılık” davası çerçevesinde yurt genelinde 500 milliyetçi tespit edilir; 57’si gözaltına alınır, 23 kişi hakkında ise dava açılır (Ekşi, 2007: 95,96).

Türkeş’e karşı yöneltilen suçlamalardan biri de teğmenlik döneminde sanatsal bir dil kullanarak yazdığı “Tuna” adlı yazısıdır. Türkeş bu yazıyı 19 Mart 1939’da yirmi iki yaşındayken kaleme alır. Bu yazı Türk milletinin var olduğu ve hüküm sürdüğü yerleri kalkındırmasına dönük çeşitli ifadeler içermektedir. Yazının bir kısmı şu şekildedir:

“Bu bir isim değil, bir su değil, kalbimizde çağlayan bir tarihtir, Türk’süz Tuna öksüz, Tuna’sız Türk yasıldır, Binlerce yıl evvel bu su ıssız akıyordu, kenarlarında ölgün, medeniyetsiz insanlar sürünüyordu. Bir gün ansızın Tuna’nın bitmeyen geceleri sabaha erdi. Toprakta bir sarsıntı başladı. Havada bir toz ve duman bulutu başladı. Türk gelmeden önce Tuna yoktu, Tuna’yı Türk yarattı” (Cengiz, 2015: 58,59).

Sonuçta “İrkçılık ve Turancılık” davası kapsamında Türkeş ile beraber yüzlerce kişi tutuklanmış, 23 kişi mahkemeye verilmiş, üç yıldan fazla süren duruşmalar ve işkenceler sonucunda bütün sanıklar dönemin iki numaralı sıkıyönetim komutanlığı ve iki numaralı sıkıyönetim mahkemesi tarafından 31 Mart 1947’de

ittifakla beraat ettirilmiştir. Aleyhte yapılan kararı bozma isteklerine karşın Yargıtay davayı onamıştır (Türkeş, 1976: 83).

Alparslan Türkeş, 1948 yılında Genelkurmay Başkanlığı tarafından açılan sınavları kazanır ve bütün eğitim dönemlerindeki başarıları göz önüne alınarak Amerika'ya eğitime gönderilir. Türkeş'in Gelibolu'da görevli olduğu 1948 yılında Genelkurmay tarafından ABD'ye eğitim için Subay gönderme kararı alınır (Cengiz, 2015: 61). 1950'de eğitim aldığı Amerika'dan Türkiye'ye döner, 1951'de ise başvuruya açılan Kurmay Subaylık sınavına başvurur.

1950 ve 1955 yılları arasında Orkun isimli dergide resmi göreviyle ilgili sorun teşkil etmemesi için "A. Kazganoğlu" takma adı ile birçok yazı yazar. Bu yazılardan ilki 10 Kasım 1950'de kaleme aldığı Orkun dergisinin 6. sayısında yayınlanan "Türkçülük ve Türk birliği" isimli yazıdır. Yine bu süreçte "Son Vatan, Taassup, Celadet, Çankırı" isimli dört yazı daha kaleme alır (Alpdoğan, 2021: 22).

1955'te Kurmay Binbaşı olan Alparslan Türkeş, Washington'da bulunan daimi grup nezdinde Türk Genelkurmayının temsil heyetine tayin edilir ve bu görevini 1957 yılının sonuna kadar sürdürür. Bu yıllar içerisinde Universty of America'ya devam eder ve uluslararası ekonomi eğitimi görür. Ekonomi eğitimi bittikten sonra yurda dönen Türkeş 1959'da Almanya'ya Atom ve Nükleer okuluna gönderilir. Bu okulu da başarıyla bitirir (Yalçın, 2002: 27).

Alparslan Türkeş 1960 darbesine gelen süreçte ülkenin içerisinde bulunduğu olumsuz politik ve siyasi atmosferi anlar, darbenin yapılacağını sezdiği an ülke yararına çeşitli atılımlarda bulunabilmek için darbe içerisinde yerini alır ve 1960'dan itibaren "Kudretli Albay" olarak anılmaya başlar. Türkeş bu dönemde kendi ifadesiyle "Türk Rönesansı" nı gerçekleştirmeyi hedefler (Alpdoğan, 2021: 2).

Türkes’in 1960 ve 1970’li yıllar arasındaki dönemi askerlik mesleğini bırakıp siyasete geçiş yaptığı yıllar olarak yorumlanabilir. Bu dönemde Türkiye’nin gelişimine dönük fikirlerini uygulayabileceği bir zemini hayata geçirmeye çalışır. Hem 1960 darbesi içerisindeki rolü hem de Milli Birlik Komitesi (MBK) içerisinde yürüttüğü çalışmalar ve başbakanlık müşaviri olarak imza attığı kararlarda bu amaca dönük çeşitli girişimleri görmek mümkündür (Alpdoğan, 2021: 23). Türkes, 27 Mayıs’tan hemen sonra 30 Mayıs 1960’da üstlendiği Başbakanlık Müsteşarlığı görevi ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) başta olmak üzere (Balaban, 2017: 61), Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu (TUBİTAK), Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (TKAE), Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) ve Toprak Reformu Müsteşarlığı gibi birçok önemli kuruluşun ortaya çıkmasına öncülük yapmıştır (Ekşi, 2007: 36; Hazır, 2017: 142).

Yine aynı dönemde MBK içerisindeki fikir ayrılıkları üzerine Hindistan’a sürgüne yollanır. Türkes, sürgün döneminde de Türkiye’de ki gelişmelerden uzak kalmamıştır. DP’lilerle ilgili yargılamalar henüz başlamadan, 7 Eylül 1961 tarihinde devlet başkanı Org. Cemal Gürsel’e bir mektup yazarak (Ekşi, 2007: 186; Tonguç, 2015: 185,186), Yassı adada yapılan duruşmalar sonucunda çıkacak olan idam kararının Türkiye’nin dış itibarını zedeleyeceği, bunun yanı sıra ülkedeki huzursuzluğu artıracığını, Milli Birlik Komitesinin ruhuna aykırı olduğuna vurgu yaparak siyasi suçlar sebebiyle alınacak idam kararının devrin insanlık duygularıyla bağdaşmadığını ifade etmiştir (Alpdoğan, 2021: 37).

Sürgün yıllarında beraber hareket ettiği isimlerle bağlantı kurarak fikirlerini siyaset sahnesinde yürütme kararı alır, Alparslan Türkes’in 815 günlük sürgün hayatı 22 Şubat 1963’te sona erer ve yurda döner, çeşitli davetler üzerine Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)’ye katılır (Alpdoğan, 2021: 23). İstanbul’da basın toplantısı düzenleyerek daha önceden hazırlamış olduğu

“Millele Beyanat” adlı metni kamuoyuna sunar (Tonguç, 2015: 206,210). Bu mektup Türkeş’in siyasi ve fikri prensiplerini tespit için ilk kaynak olarak görülebilir (Alpdoğan, 2021: 40).

Türkeş’in siyasete girmesiyle CKMP cephesinde siyasi hareketliliğin yoğunlaştığı söylenebilir. Arkadaşlarıyla birlikte CKMP’ye giren Türkeş hızlı bir şekilde çalışmalara başlamış, önce parti müfettişi olmuştur. Bu sıfatla bir taraftan teşkilatları gezip, denetlerken, diğer taraftan da Türkçülerin partiye kaydolmalarını sağlamıştır. Bu süreçte Türkeş, birçok ilde yeni gençlik kolları kurdurarak bu kolların yönetim kurullarına Türkçü ve Milliyetçi gençlerin hâkim olmasını amaçlamıştır (Ercilasun, 2018: 200).

Türkeş 1969-1973, 1973-77, 1977-12 Eylül 1980’e kadar dört dönem Ankara ve Adana milletvekilliği yapar. 1975’ten sonra Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetlerinde Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulunur. Bu dönemde ki en önemli olaylardan biri ise 12 Mart 1971 muhtırasıdır (Alpdoğan, 2021: 44). Türkeş I. Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde başbakan yardımcılığı görevini yürütmüştür (Tonguç, 2015: 284). Türkeş’in 1970’lerde yaşadığı önemli olaylardan biri 11 Haziran 1974’de eşi Muzaffer hanımı kaybetmesidir. İkinci evliliğini ise 1976 yılında Seval Hanım’la gerçekleştirmiştir, bu evlilikten Ayyüce ve Ahmet adında iki evladı dünyaya gelecektir (Cengiz, 2017: 112).

12 Eylül 1980 günü Türkeş’in evde bulunmaması üzerine Radyo ve Televizyon (TV)’den teslim olması ve olmadığı durumda sorumlu tutulacağı yönünde duyurular yapılmış bunun üzerine Türkeş üç gün boyunca darbenin kimin tarafından yapıldığı sorusuna cevap arar. Daha sonra evden çıkarak teslim olmaya karar verir ve 15 Eylül 1980 günü teslim olur (Uzun, 2011: 201). Teslim olduktan sonra sıkıyönetim tarafından tutuklanarak 29 Nisan 1981 tarihinde MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası adı ile sıkıyönetim mahkemelerinin karşısına çıkartılmış ve bu dava nedeniyle uzun süre tutukluluğu devam etmiştir (Yalçın,

2002: 29). MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası 5 yıl 11 ay 8 gün sürmüştür, 333 duruşmaya sahne olmuş ve 7 Nisan 1987’de sonuçlanmıştır. Ankara I. Askeri Mahkemesinde görülen 392 sanıklı davada MHP lideri Alparslan Türkeş’e 11 yıl 1 ay 10 gün hapis cezası verilmiştir. Partinin genel idare kurulu üyelerinin tamamı beraat ederken 5 sanık hakkında idam cezası verilmiştir. 150 sanığın beraat ettiği davada 9 sanık hakkında müebbet hapis, 219 sanık hakkında da 6 ile 36 yıl arasında çeşitli hapis cezaları verilmiştir (Tonguç, 2015: 285,286).

Türkeş Ülkücü Kuruluşlar Davası nedeniyle dört buçuk yıl tutuklu kaldıktan sonra siyasi hayatına tekrar döner. 12 Eylül 1980 darbesin de bütün partiler kapatıldığı gibi, Milliyetçi Hareket Partisi de kapatılır. Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ise Milliyetçi Hareket Partisinin oylarını toparlamak amacıyla kurulur (Can, 2016: 189; Yalçın, 2002: 29,30). 80 darbesiyle kapatılan partilerin, 1992’de yapılan yasal düzenlemelerle yeniden eski adlarını ve tüzüklerini kullanmalarının yolu açılmış ve buna dönük gerekli yasal düzenlemeler hazırlanmıştır (Cengiz, 2015: 136). 27 Aralık 1992 tarihine gelindiğinde, 1980 öncesi MHP’sinin son delegeleri tarafından çeşitli kararlar alınır, bu kararlarla beraber Milliyetçi Hareket Partisinin ismi başta olmak üzere darbe öncesi dönemdeki amblemi ve tüzüğü ile parti simgesinin MÇP tarafından kullanılacağı yönünde karar verilir (Can, 2016: 11)

Türkeş 1990’lı yıllar da uzlaşmacı, hoşgörülü ve bütün kesimleri kucaklayan bir politika izlemiştir (Yalçın, 2003: 17). 90’lı yıllardaki bu tavrı Türkeş’in milli endişeler dolayısıyla siyasi hareket içerisinde bulunduğu her dönemin de belirli şekilde kendini konumlandığına ispatıdır (Alpdoğan, 2021: 54). Dolayısıyla Türkeş, 98 yıllık Cumhuriyetin ve 75 yıllık çok partili hayatın en önemli siyasi ve sosyal aktörlerinden biri olmuştur (Alpdoğan, 2021: 3).

2. TÜRKEŞ'İN METODU VE SOSYAL TEORİSİ

2.1 Bir Metod Olarak Türk Milliyetçiliği

Türk milliyetçiliği ile dünya üzerinde varlığını devam ettiren milliyetçilik biçimleri arasında esasında boyut ve biçim farklılıkları vardır. Dolayısıyla Türk milliyetçiliği ile Batı'nın milliyetçilik algısı arasında tarihsel süreçten gelen birçok yol ayırımında söz konusu olduğu açıkça ifade edilebilir. Bu durumu tarihsel olgular ve olaylar üzerinden incelemek de mümkündür.

Batı tarihinin ilk adımlarından biri olarak gösterilen Antik Yunana gidildiğinde hem felsefi anlamda hem de uygulama da ırkçılığın saptanabilir özellikleri karşımıza çıkmaktadır. Antik Yunan şema halinde; barbarlar, metekler, köleler, kadınlar şeklinde kategorize ederek, insanları ötekileştirirken kilisenin Hristiyan düzeni medeni, Hristiyan cemiyetini de gönüllü üyeler olarak nitelemesi de ötekileştirmeleri güncellemiştir (Canbay Tatar, 2012: 433). Batı'nın milliyetçilik anlayışını bazen de farklı yüzler altında görmek mümkündür. Mesela sosyalizmin savunucusu konumunda bulunan Rusya'nın politikaları buna en güzel örnektir. Rusya komünizm ile dünya hâkimiyetini ele geçirmeyi ve Rus milletinin çıkarlarını en üst düzeye çıkarmayı hedeflemiştir (Sarıoğlu, 2005: 58).

Tarihi boyutlar temele alındığında Türk milliyetçiliği fikrinin önemli kuramcılarında ve aydınlarından olan Ziya Gökalp, Erol Güngör ve Seyyid Ahmet Arvasi gibi isimler ırkçılık fikrine sevgi beslemek bir kenarda dursun ırkçılığa dönük önemli eleştiriler getirmişlerdir. Türk milliyetçiliğini diğer milliyetçilik tiplerinden ayıran en önemli özelliklerin başında da bu durum gelmektedir (Poyraz, 2012: 279). Türk milliyetçiliği şovenizme,

enternasyonalizme, totaliter milliyetçiliklere, komünizme, faşizme ve kozmopolitliğe düşmandır, planlı kalkınmayı ve karma ekonomiyi benimser ve Türk tarihini Orta Asya dan başlatmaktadır. Türk milliyetçiliği birleştirici ve kaynaştırıcıdır. Sadece Türk milletinin mutlu bir hayat sürmesini hedefler, başka milletlerden başka bir talebi yoktur ayrıca yurttan ve dünyada barışı iç ve dış politikanın esası kabul eder (Keskin, 1999: 104).

Türk milliyetçiliği dört ana kaynaktan beslenmektedir, bu 4 kaynak birbiriyle kaynaşıp yoğrularak bugünkü Türk milliyetçiliğini meydana getirmiştir. Bunlar:

“1-Kökü çok eski olan ve Türk uruğunun şuuraltında yüzyıllardan beri yaşayan milliyetçilik. Tanzimattan sonra, Avrupa’daki milliyetçiliklere benzeyen halkçı bir hareketin bizde de tatbik olunmasını isteyen milliyetçilik hareketi. Devletimizin içindeki yabancı unsurların ihaneti dolayısıyla doğan tepki. Türklerin 200 yıldan beri çektiikleri sıkıntılar” olarak sınıflandırılabilir(Atsız, 2017: 33).

Türk milliyetçiliği Türk dilinin yanı sıra Türk karakteri ve ahlakından tarih birliği ve şuurundan ve bütün bunların yaşanılan hayattaki belirtilerinden kurulu olan Türk milli kültürünün yaşatmış olduğu Türk milletini sevme ve sayma ülküsüdür (Kafesoğlu, Tarihsiz: 198).

Türkeş tarih sahnesinde varlığını devam ettiren her milletin kendi çıkarları doğrultusunda plan yaparak çeşitli faaliyetlerde bulunduğunu ifade eder. Türkeş’e göre insanlıktan dostluktan ve işbirliğinden bahseden ve çeşitli düşünceler aracılığıyla bir toplumu etkileyerek kendi çıkarları doğrultusunda harekete geçirmek isteyen akımlar çağımızda oldukça yaygındır (Türkeş, 2000b: 92). Türkeş yabancı ideolojileri birbirinden farklı özellikleri bulunan zehirler olarak niteler ve 20. yüzyılı milliyetçilik ve halkçılık yüzyılı olarak adlandırır. Bazı fikir sistemlerinin iddia ettiği gibi milliyetçiliğin modasının geçtiğini ve yerini sosyalizmin alacağı fikrine şiddetle karşı çıkarak bu durumu çeşitli örnekler

üzerinden açıklar (Türkeş, 2000b: 101). Türkeş Komünizm Nazizm ya da Faşizm gibi ideolojileri sıradan ve tek tip robotlar üretmek için tasarlanmış çeşitli ürünleri aracı kılan fikirsel bir derinliği olmayan sıradan ideolojiler olarak görmüştür. Türkeş'e göre bu ideolojilerin hepsi güvenliksiz ve sağlıksız toplumlarda ortaya çıkan ideolojilerdir (Türkeş, 1979: 8,9).

Türkeş'e göre Türk milletine sadist Slav Marksizm'ini kopya etmek ya da soğuk Anglo-Sakson kapitalizmine bağlı kılmak doğru bir yol değildir dolayısıyla bir üçüncü yola ihtiyaç vardır bu üçüncü yol ne yalnızca dünya proletaryası diktatörlüğü ne de sömürücü kapitalizmdir (Türkeş, 2000a: 31,32). Türkeş'in Türkiye'de karşılık bulan yabancı kökenli felsefi düşüncelere ve bu felsefelerin çözüm olarak sunulmasına karşı takındığı tavırı şu sözleri aracılığıyla yorumlamak mümkündür: "Türk milleti yabancı ülkelerin kendi şartlarına göre meydana getirdikleri sistemlere kopya etmekle kalkınamaz çünkü Türk milletinin kurtuluşu ve kalkınması ancak Türk milletinin milli gerçeklerini milli ruhunu milli ahlakını milli geleneklerini önemseyen ve modern bilim ile tekniği temele alan bir sistemdedir" (Türkeş, 2000a: 20).

Türkeş Türk milliyetçiliğini birbirinden farklı boyutları bulunan farklı ideolojik zehirlere karşı panzehir olarak görmüştür. Zehirin panzehirle fikrinde ancak daha ileri bir fikirle yenilebileceği görüşünderken farklı fikirlere karşı kendi milli bünyemize uygun, ötekilerden daha yüksek ve daha ileri bir fikirle galip gelinebileceğini savunuyordu (Yeniçeri, 2003: 19,20). Türkeş, Türk milliyetçiliğini Türk milletinin varlığını koruyan ve yükselmesine katkı sağlayan en kutlu güç kaynağı olarak nitelendirmiştir: "Türk milletinin varlığını korumak yüceltmek ve ölümsüzleştirmek düşüncesi başka her çeşit davanın üstünde ve her türlü hareketin önünde yer almalıdır. Gerek Türkiye'de ve gerekse Türkiye dışında meydana gelen her türlü olay yukarıda belirtilen bu düşüncenin ışığında incelenmeli ve değerlendirilmelidir Türk milletinin yükselmesini sağlayacak en

kutlu güç kaynağı milliyetçilik ve Türkçülüktür” (Türkeş, 2000a: 25). O Türk milliyetçilerinin Türkiye’nin sorunlarını incelerken yalnızca Türkiye ile sınırlı kalmamalarını bunun yanı sıra dünyadaki değişime ve uluslararası ilişkilere bağlı çözümleri de gerçek yollarla araştırmalarının gerekliliğini vurgular (Türkeş, 1979: 7).

Türkeş’in milliyetçilik anlayışı, manevi bilinçlenmeye dayanmaktadır (Türkeş, 1996: 13). Türkeş Türk milliyetçiliğini Türk milletini Türk devletini ve Türk vatanını severek bunların iyiliği ve yükselmesi için köklü bir bilinç ve tutku sahibi olmak şeklinde açıklamıştır. Bunun yanı sıra gerçek Türkçülüğün ancak kültürde ilim ve teknikte politikada ekonomi ve ticaretle her şeyin Türk’e uygun ve Türk’e özel bir havada olmasını istemekle gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir (Türkeş, 2000a: 26). Türkeş’in milliyetçiliği demokratik tavrı içerisinde barındıran bir milliyetçiliktir. Milliyetçilik üzerine kaleme aldığı eserler ve görüşlerinde demokrasi ile milliyetçiliği birbirinden ayırmamıştır, bununla beraber eserlerinin tamamında demokrasiyi savunurken baskı rejimlerinin olumsuzluklarını anlatmıştır, bu nedenle Milliyetçi Hareket Partisinin ideolojisini Türk milliyetçiliği olarak ilan ederken siyasi tercihini de demokrasi ve onun dayandığı milli egemenlik olarak belirlemiştir (Yiğit, 2019: 11).

Sonuç olarak Alparslan Türkeş’in Türkiye’yi kalkındırma yolunda panzehir olarak sunduğu Türk milliyetçiliği fikri doğrudan iki önemli faktöre dayanmaktadır. Bunlar ecdadımızın bizlere devrettiği varlığı ve emaneti korumak yani insanı ve toprağı muhafaza etmek mecburiyeti ile Türkiye Cumhuriyetini süper bir güç haline getirmektir (Donuk, 1997: 219).

2.2 Sosyal Teorisi: “Kudretli Müreffeh Büyük Türkiye”

Alparslan Türkeş 80 yıllık yaşam süresi içerisinde adının önüne aldığı bütün ünvanlar aracılığıyla hayal ettiği ülküsünü gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

Türkeş'in sosyal teorisi, mevcut Türkiye'yi "Kudretli Müreffeh Büyük Türkiye" ye dönüştürmek üzerine inşa edilmiştir. Bu noktada öncelikle Türkiye'nin gelişiminin önündeki iç ve dış faktörleri tespit etmiş, bu önleyici faktörlere karşı demokratik ve milliyetçi sistem aracılığıyla Türk toplumunun maddi ve sosyal anlamda kalkınmasına dönük bir model inşa etmiştir (Alpdoğan, 2021: 130).

2.2.1 Gelişimin Önündeki Engeller

Türkeş'e göre milletler arasında sürekli bir mücadele ve yarış vardır (Türkeş, 1972: 10). Bu nedenle her insan kendi milletini daha ileri, gelişmiş ve medeni hale getirmek için mücadele etmek zorundadır, böyle bir bilinçten yoksun olan insanlar ve toplumlar ise yok olmaya ve sürünmeye mahkûmdur (Türkeş, 2000a: 11). Türkeş, bu düşünceyi temele alarak istisnasız her milletin milli hedeflerini gerçekleştirmek için yaşadığını belirtir. Ortak milli hedefleri sıralarken sanatta, edebiyatta, askeriyede, toplumsal alanda gelişmeyi esas almış, milletlerin bu araçlarla dünya hâkimiyetini hedeflediklerini ifade etmiştir (Türkeş, 2000b: 24).

Türkeş Türkiye'nin jeopolitik açıdan içerisinde bulunduğu tehlikeli duruma dikkat çekmiştir. Türkiye'yi dünyanın kalbi olarak görürken, Orta Doğu'nun kartalı olarak nitelemiştir. Türkeş'e göre Türkiye, Irak ve Suriye'ye can veren ırmakları yani Fırat, Dicle, Habur ve Zap gibi su kaynaklarına ev sahipliği yapmaktadır, dolayısıyla Türkiye'yi ekonomik ve jeopolitik açıdan tehdit edilen ve tehdit altında bulunan bir ülke olarak görmüş, bu durum karşısında gerekli önlemlerin alınmasından yana tavır almıştır (Türkeş, 2000b: 36). Ortadoğu ve dünyadaki güç dengelerini petrol rezervleri üzerinden yorumlamıştır. Arabistan, Mısır, Suriye ve Kuveyt gibi ülkelerin bulunduğu bölgeler dünya rezervinin yüzde altmışını oluştururken bu bölgelerin Batı tarafından hedef ülkeler olarak görüldüğünü belirtmiştir, tıpkı Batı'da olduğu gibi Rusya'nın da bu kanallara erişmek için Çanakkale ve İstanbul gibi önemli boğazlara hâkim olma düşüncesine vurgu yapmıştır (Türkeş, 2000b: 34).

Türkeş, Türkiye'nin karşılaştığı dış tehditlere odaklanırken bunların en önemlilerinden birini nükleer silahlar olarak görmüştür. Türkeş'e göre nükleer silahlar yalnızca askeri ve stratejik konularda değil psikolojide, sanatta ve hatta düşüncede dahi ülkeler arası ilişkilerde etkisini göstermektedir (Türkeş, 1979: 14,15). Türkeş, dış dünyada mevcut kurumlar olarak görünen uluslararası platformlarda temele alınan en önemli ilkeyi “Hak kuvvetlinindir ilkesi” olarak nitelemiştir ve mevcut uluslararası düzenin temel prensibini “Güç haklıdır” ilkesi üzerinden yorumlamıştır. Türkeş'e göre hak kuvvetlinindir ilkesi uluslararası platformlar açısından doğru bir ilke olarak görülmekte, bu ilke sebebiyle uluslararası ilişkilerde devletler güçlü olana saygı duymaktadır (Türkeş, 1977: 6,7).

Türkeş, Türk devletinin karşılaştığı iç tehditlerden en önemlisini milli birliğin bozulması olarak görmüştür (Türkeş, 1995: 54). Türkeş, Türkiye'deki iç tehditleri değerlendirirken, azınlık ırkçılığını mezhepçiliği ve komünizmi ilk üç sıraya yerleştirmiştir, azınlık ırkçılığını Türkiye'de Türk olmayan çok az insanın dil ve lehçe ayrılıkları bahane gösterilerek çeşitli propagandalar yoluyla giriştiği bir dava olarak görmüş bu durumun önlenmesi gereken en önemli sorunlardan biri olduğunu ifade etmiştir, komünizmi ve mezhepçiliği ise yabancı araçlarla gerçekleştirilen anlamsız faaliyetler olarak nitelemiştir (Türkeş, 2000a: 29). Türkeş'e göre bu kışkırtmalar, Türklerin dinlerine ne kadar bağlı olduklarını bilen ve Müslümanlığı alet ederek Türklüğü yıkma fikrinde olan insanlardan gelmektedir ve bu insanların genel düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Bunlar Türklüğü ne karıştırıyorsunuz Müslümanlık var derler, böylelikle Türklerin Müslümanlığın yayılmasında ve yaşatılmasında Müslümanlığa kılıç ve kafa olarak hizmet ettiğini bilmediklerini ortaya koymaktalar ve art niyetleri su üstüne çıkmaktadır” (Türkeş, 2000a: 55).

Türkeş Türkiye'nin iç sorularından birini de Türk idarecilerinin, detaylı incelenmediğinde doğru görünmesine rağmen hatalı politik tercihleri sebebiyle, Türkiye'nin sorunlarına çözüm olacak çeşitli bakış açıları üretememeleri olarak görmüştür (Türkeş, 1979: 6). Türkeş'e göre ülkeyi idare edenlerin doğru şekilde hareket etmemesi, doğru olmayan yönetimleri temele alması bunun aksine liyakati, akli, bilimi ve sanatı ikinci planda bulundurması ilerlemenin önündeki en temel engeldir (Türkeş, 1977: 25). Türkeş Türk milletinin karşılaştığı en önemli problemlerden birini de seçkin idareci kadrosundaki eksiklik olarak nitelemiştir (Türkeş, 2000a: 16). Türkeş, ülke içerisinde yaşanan problemlere odaklanırken, partizanlık konusuna ayrı bir parantez açmış ve partizanlığı kanser olarak nitelemiştir. Türkeş'e göre partizanlık milli birliği bölen unsurlardan biri olarak, insan hücrelerine yerleşmiş, kanser hücreleri gibi milletin bünyesinde çeşitli rahatsızlıklara sebep olmaktadır. Türkeş bu hastalığa yakalanan insanları milletin istikbal ve idealini unutarak parti çıkarlarını bütün değerlerin üzerinde tutmaları sebebiyle eleştirmiştir (Türkeş, 2017: 88).

Türkiye'nin kalkınmasının önündeki manevi problemlerden birinin de ahlaki buhran olduğunu vurgulamıştır. Türkeş'e göre mevcut kurumlarda ve toplumun her köşesinde rüşvet, iltimas, disiplinsizlik, ciddiyetsizlik gibi birçok ahlaki çöküntü ile karşılaşmaktadır, bu durum devlet işlerine de laubalilik şeklinde yansırken millet ise baskı altında ücretsiz ve iltimassız işlerini gördüremez hale gelmiştir (Türkeş, 2000a: 42,43). Türkeş Türkiye'nin karşılaştığı önemli problemlerden birini de sosyal adaletsizlik ve sosyal teşkilatsızlık durumu olarak görmüştür. Sosyal teşkilatsızlık ve tutarsızlık politikalarının ekonomik faaliyetlere de yansımalarını ifade etmiştir. (Türkeş, 2000a: 14,15).

2.2.2 Türkeş'in Sosyal ve Maddi Kalkınma Modeli: "Demokratik Milliyetçi Model"

Türkeş’e göre dünya sürekli bir değişim içerisinde, bu değişim dünyayı zaman içerisinde yeni safhalara getirmektedir. Son dönemde yaşanan değişimlerle ortaya çıkan mevcut, yeni dünya düzeninde, depremlerin yeterli sağlamlıkta olmayan binalara yaptığı etkinin bir benzeri, yeniliklere açık olmayan ve güçsüzlükle karşı karşıya kalan milletlerde görülmektedir (Türkeş, 1994: 10).

Türkeş’in tasavvur ettiği sistemin ana felsefesi insan odaklıdır. Bu felsefe insan haysiyetine, sevgisine, hürriyetine dayanır, bu düşünceleri içermeyen bütün görüşleri de dışlar. İnsan hürriyeti ve sevgisine dayanan sistemin temel dayanağını ise insana verilen değerde görür (Türkeş, 1982: 45). Türkeş’in yönetim anlayışı emperyalizme ve bölücülüğe karşı milliyetçilik, hürriyet kundakçılığına karşı demokrasi, sosyal adaletsizliğe karşı ahlakçı ve demokratik toplumculuktur (Türkeş, 1977: 69).

Türkeş’in “Müreffeh Türkiye”si insan haklarına dayanan, hukukun üstünlüğünü temele alan, çok partili hürriyetçi, demokratik rejimi benimseyen ve gelişime açık bir zemin üzerine kuruludur. Bu zemin halk aydınlanmasını da çeşitli sevkediciler aracılığıyla gerçekleştirmeye dönük programlar içerir. Bu sistemin toplumdan beklentisi ise heyecanla, şevkle ve istekle kalkınmaya katkı sağlamasıdır. Zira Alparslan Türkeş’e göre siyaset milletle ortaya çıkabilecek toplu gelişmişlik sürecidir. Genel anlamda üç ilkedden meydana gelen ve benimsenen sistem şu şekildedir:

“1-Her hal ve şartlar içinde kanun yolunu, hukuk yolunu, meşruiyetçiliği benimsemek ve savunmak.

2-Hukukun üstünlüğüne temel alan çok partili hürriyetçi demokrasiyi benimsemek ve savunmak.

3- İnsan haklarını, sosyal adaleti ve sosyal güvenliği benimsemek ve savunmak” (Türkeş, 1987: 7)

Türkeş demokratik milliyetçi sisteminin devlet yönetimi anlayışını şu sözlerle açıklamıştır: “Demokratik milliyetçi devlet, milletin bütün sosyal dilimlerinin yükselmesi, ekonomik ve moral kalkınması amacını taşır. Devlet, faaliyetlerinde bu amacı gerçekleştirmek zorundadır. Bir avuç ferdin veya belirli bir sınıfın menfaatini ön planda tutan, fert veya sınıf diktasına dayanan devleti milli devlet olamaz. Milli devlet, milleti esas alan hizmet ve refah devletidir, milletin bütün fertlerine hizmet etmek, onların refahını gerçekleştirmek zorundadır” (Türkeş, 1998: 152). Demokratik milliyetçi devlette milletler yalnızca siyasi kaderini değil iktisadi kaderini de belirleme hakkına sahiptir. Bu anlamda milliyetçi devleti milli iktisada dayanan ve iktisadını millileştirmiş devlet olarak görürken, milli bağımsızlık ve milli demokrasinin gelişmesini milli güç ve ekonomik güç ile ilişkilendirmiştir (Türkeş, 1996: 114,115).

Türkeş demokratik milliyetçi model aracılığıyla, yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin Türkiye'nin bölgesel gelişimi için oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Türkeş bu konunun “Âdem-i merkeziyetçilik” anlayışıyla değerlendirilmemesini istemiş, yerel yönetimlerin yetki alanında mevcut hakları korunarak, finansal yönden gelişiminin ve desteklenmesinin önemini vurgulamıştır (Türkeş, 1998: 45).

Türkeş sosyal kalkınmayı ve sosyal barışı sağlamak için milli özellikleri temele alan çağdaş anlamda maddi ve manevi ihtiyaçları karşılayacak nitelikte bir plana ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda manevi değerler dünyasında siyasi ve sosyal ilişkilerin kuralsızlığa ya da çatışmaya dönmesini engellemek için düzenlemeler yapılmasının ve planlı çalışmanın toplumsal hayat açısından hayati önemini vurgulamıştır (Türkeş, 1994: 65).

Türkeş maddi kalkınmasız manevi kalkınmanın, manevi kalkınmasız da maddi kalkınmanın yeterli olmayacağını belirtmiş (Türkeş, 1994: 66), bu nedenle ekonomi politikasının kültürel hayatla desteklenmediği durumda ya da kültürel hayatın içerisinde ekonomik hayattan izler görülmediği sürece gerçek bir başarı hikâyesi yazmanın inanılması güç olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla her alanda sağlıklı bir toplumun temelinde ruh ve madde ya da ekonomi ve insan dengesinin birlikte bulunduğunu ifade etmiştir.

Türkeş’inde etkilendiği, önemli iktisadi modellerin başında ‘Milli iktisat’ ekolü gelmektedir. Milli iktisat ekolünün ülkemizdeki savunucularından biri de Ziya Gökalp’tir. Milli iktisat modeli bir taraftan devlet eliyle yapılan yatırımları desteklerken, diğer taraftan özel teşebbüsü koruyan, özel teşebbüsü cesaretlendiren yasalar çıkarmayı esas alır. Ayrıca yabancı sermayeye yönelik ciddi bir yatırım alanı yaratmak bu ekolün temel esaslarından biridir. “Kana ihtiyacı olan insana kan vermek gibi, sermayeye ihtiyacı olan bir ülkeye yabancı sermayenin girmesi” o ülkenin kalkınması için temel ihtiyaçlardan biri olarak görülmüştür (Kaçmazoğlu, 2013b: 153).

Türkeş maddi kalkınmada bilimsel dönüşüme ayrı bir parantez açmıştır. Türkeş’e göre Türkiye’nin çağa ayak uydurması için milliyetçi ahlaklı ve dünya çapında tanınan birinci sınıf bilim adamlarına ihtiyacı vardır böyle bir kadro kurulmadığı sürece modern sanayi kurmak sanayiye modernleştirmek ve sanayide önemli bir güç haline gelmek mümkün değildir (Türkeş, 1977: 33). Türkeş, Türkiye’nin maddi kalkınmasını bilim yolunda atacağı önemli adımlara bağlar ona göre ancak bu adımların sonucunda yüksek kimyagerler, makine mühendisleri, madenciler yerli üretime dayalı çeşitli atılımlara imza atabilirler ve ancak böylelikle Türkiye Batıyla yarışabilen dünyada hâkim güç haline gelebilir (Türkeş, 2000b: 27).

Türkeş Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını ekonomik demokrasi ve ekonomik bütünleşme ilkeleri üzerine konumlandırmıştır. Ekonomik bütünleşme ilkesi kapitalizm ya da marksizm'in toplumu bölen anlayışlarını dışlayan bir özelliğe sahiptir, daha çok insan haklarını, toplumsal mutabakatı ve milli politikaları esas alır, ekonomik kalkınmanın toplumun tamamına ulaşmasının yine toplumsal hamleler ile bağlantılı olduğunu ifade etmiştir (Türkeş, 1996: 57,58).

Türkeş ekonomide tüketici değil üretici yatırım siyasetinden yana tavır almıştır (Türkeş, 1995: 23). Türkiye'nin mevcut yatırımlarını gösteriştten öteye gidemeyen toplumun basiretini bağlayan cari harcamalar olarak görmüş dolayısıyla bu durumun toplumdaki üretkenliğe de yansıdığını tüketimin üretimi geçerek "Bir lokma bir hırka" felsefesinin hâkim olduğunu ifade etmiştir. Mevcut şartları ise "Ne onmakta ne öldürmekte" şeklinde nitelemiştir (Türkeş, 1996: 160).

Türkeş, Tarımsal kalkınmanın araçlarından biri olarak kooperatifleşmeye büyük önem vermiştir. Kooperatifleşmeyi toprak reformunun tamamlayıcı unsuru olarak görmüş, küçük çiftçilerin bireysel olarak başarması zor işleri birlikte aşabileceklerine inanmıştır (Türkeş, 1996: 188). Tarım alanındaki üretimin ihracatı arttırması ve sanayi hammadde ihtiyaçlarını göz önünde bulunduracak şekilde planlanması gerektiğini savunmuştur (Alsaç, 2009: 79). Türkeş, Kooperatifleşmeyi toprak reformunun tamamlayıcı unsuru olarak görmüş, küçük çiftçilerin bireysel olarak başarması zor işleri birlikte aşabileceklerine inanmıştır bu nedenle tarım işletmeciliğini teknoloji, sermaye ve pazarlama şeklinde üç ana başlığa ayırmış her birini bir diğzerinin tamamlayıcı ve kapsayıcı unsuru olarak görmüştür (Türkeş, 1996: 188).

Türkeş, özel teşebbüsün halk ve yurt yararına ihtiyaçları karşıladığı ekonomik alanlarda, kamu sektörünün sermaye yatırımlarına girişmemesi gerektiğini ifade

etmiştir. Devletin kişilerin teşebbüs alanlarında eksik kaldığı dönemlerde ortaya çıkarak bu ihtiyaçları gidermesinden yana tavır almıştır (Türkeş, 1973: 18).

Türkeş, ağır sanayi, atom sanayi, stratejik madenler ve enerjinin devlet eliyle ve devlet kontrolünde geliştirilmesinin daha doğru olacağını vurgulamıştır. Bir ülke için hayati önem taşıyan bu yatırımların da ancak mevcut ölü yatırımlardan vazgeçilerek gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir. (Türkeş, 1972: 25).

Türkeş, sosyal kalkınmada milli kültür ve kültürel özelliklere büyük bir görev düştüğünün altını çizmiştir. Aydınların ve sanatkârların Türk toplumunu içerisinde bulunduğu rüyadan uyandırması ve millete kendi öz benliğinin önemini ve yapısını anlatması gerektiğini ancak bu şekilde milli kültürün korunması, yayılması, hatta yeniden yaratılmasının milli kalkınmada rol oynayabileceğini vurgulamıştır (Türkeş, 1996: 140). Aydınlar, ilim ve sanat adamları, kültür politikasının kurmayları (Kaya, 2005: 40) olduğu için Türkeş sosyal kalkınma içerisinde bu kesime büyük bir önem atfetmiştir.

Türkeş, sosyal kalkınmanın temelini sosyal adalet ilkesini yerleştirmiştir (Türkeş, 1994: 79). Türk milletinin sosyal ve kültürel alanda güçlü, medeni ve gelişmiş bir millet haline gelebilmesinin en önemli şartını milliyetçilik ülküsünün milletin bütün kesimlerinde karşılık bulması olarak görmüştür (Türkeş, 2000a: 11; Türkeş, 2000b: 106). Türkeş milli ülkünün ve milli davanın önemini şu sözlerle açıklamıştır: “Ülkülerimizi milli davalarımızı kalplerimizden silecek olursak bize yapılan haksızlıkları kabul edersek unutursak bizim olan vatan topraklarına ve bizim gibi konuşan insanları unutursak insan olmaya insanca yaşamaya layık görülmez” (Türkeş, 2000b: 109).

Türkeş belirli bir program çerçevesinde ilkokuldan itibaren verilecek olan bilimsel eğitim faaliyetleri sürerken, yine çocuk yaştan itibaren, toplumu meydana getiren insanlara, kendi toplumunu düşünmek, topluma hizmet

etmek, vatanın ve devletin çıkarlarına göre hareket etmek, gerçeklere saygılı olurken ahlaklı olmak, diğer insanlara yararlı olmak gibi fikirlerin aktarılmasından yana tavır almıştır (Türkeş, 1982: 110). Türkeş başka milletlerin nesillerini kurt olarak yetiştirdiği bir dönemde nesilleri kuzu olarak yetiştirmenin gaflet ve suç olduğunu da ayrıca ifade etmiştir (Türkeş, 1973: 41). Türkeş üniversitelerin daha verimli kullanılması ve üniversite gençliğinde mevcut olan bilinç yetersizliğinin ortadan kaldırılması için ise çeşitli çalışmalar ve eğitimler verilmesini gerektiren mevcut problemlere dikkat çekmiştir. (Türkeş, 1996: 83).

Türkeş sosyal yapı içerisinde kadın ve erkeğin mevcut rollerine büyük bir önem göstermiştir. Kadın ve erkek eşitliğine inanırken insanların cinslerine ve mevkilerine göre değil yetişkinlik seviyelerine göre değerlendirilmesinden yana tavır almıştır. Kadını ana olarak nesilleri yetiştiren, eş olarak erkeklerin hayatına yoğun şekilde etki eden önemli misyona sahip bir rol üzerinden değerlendirir. Dolayısıyla kadının toplumun başarısını ve mutluluğunu olumlu veya olumsuz etkileyeceğine inanmıştır (U.Türkeş, 1997: 200).

Sosyal kalkınmanın araçlarından biri olarak da dil konusunu oldukça önemsemiştir (Türkeş, 1996: 90,91). Atatürk'ün ortaya koyduğu "İstanbul'daki Tebriz'deki ve Kaçkar'daki Türk'lerin anlaşacağı kopuk olmayan bir dil çalışması" anlayışıyla devam etmesinden yanadır (Türkeş, 2000b: 38,39). Sosyal kalkınmanın bir diğer aracı olarak tarih konusuna büyük önem vermiştir. Türkeş'e göre tarih bilinci bir milleti ayakta tutan en önemli unsurlardandır. "Tarihimizi bilmezsek şuuruna sahip olmazsak içinde bulunduğumuz tehlikeli sıkıntılı perişan durumdan silkinip kurtulmamız mümkün olamaz" (Türkeş, 1977: 10).

Türkeş bir ülkenin gelişimine katkı sağlayan en önemli konulardan birinin de liyakat ve ehliyet olduğunu vurgular. Türkeş'e göre iyi yetişmemiş, boş kafalı insanlar makam sahibi olduğunda o makamın kendisine her türlü güç ve

ayrıcılığı sağlayacağına inanarak, hem ülkeye hem de kendilerine zarar verebilirler, fakat iyi yetişmiş bireyler ya da yöneticiler farklı fikir, düşünce ya da eleştirilere saygı gösteren insanlardır, toplum ise ancak bu şekilde gelişebilir (Türkeş, 1976: 8).

Türkeş, demokratik milliyetçi devlet modelinde; Türk gencine fırsat ve imkân eşitliği sağlanacağını, bütün gençliğe sosyal sigorta garantisi uygulanacağını, eğitim ve kültür alanındaki sosyal faaliyetlerin, ülke genelindeki dağılımına büyük bir önem verileceğini ifade etmiştir. Bunlar uygulanırken ise verimlilik ve rasyonellik ilkesinin esas alınacağını vurgulamıştır (Anadol, Tarihsiz: 31). Sosyal kalkınmada ise dengeli ve düzenli nüfusu, cinsiyet eşitliğini, dil meselesini, eğitim ve kültür aktivitelerini önemli bir yere konumlandırmıştır. Güçlü ve sağlıklı toplumu: manevi ve organik dayanışmayı sağlamış, ekonomik gelişime özen gösteren, çağın şartlarına göre donanmış ve ciddi politikaları benimsemiş toplum olarak tanımlamıştır (Türkeş, 1994: 64,65).

SONUÇ

Alparslan Türkeş Kıbrıs'ın Tuzla kasabasında 13 numaralı evde başlayan yaşam serüvenine birçok sosyolojik olay sığdırmıştır. İlkokul yıllarında Osmanlı ulemalarından aldığı eğitim, dönemin askeri eğitiminin kalitesi ile birleşerek ona devlet adamı ve aydın misyonu yüklemiştir. Bu nedenle Türkiye'nin dönüm noktalarında Türkeş ismini görmek mümkündür. Türkeş'in Türk milletine adını duyurduğu ilk tarih ise 1944'tür. 1944'te Türk milliyetçiliği fikrinin kitlelere yayılması adına önemli bir tarih olarak işaret edilebilir. Türkeş 1960 öncesi dönemde Demokrat Partinin yanlış atılımlarına karşı çıkmıştır. Kurmay Albay olduğu bu dönemde darbenin yapılacağını anladığı an kendi ifadesiyle “Türk Rönesans'ını” gerçekleştirmek adına Milli Birlik Komitesi içerisinde yer almıştır. Türkeş 1960 darbesi sonrası Başbakanlık Müşavirliğine getirilmiştir. Bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu gibi

önemli kurumların inşasında kurucu rol üstlenmiştir. Türkeş'in bu hamleleri bazı çevreleri rahatsız etmiş ve 13 arkadaşıyla beraber sürgüne yollanmıştır. Sürgünde olduğu dönem Adnan Menderes'in idam edilmesine şiddetle karşı çıkmış fakat idamlara engel olamamıştır. 1963'te yurda döndükten sonra siyaset sahnesi aracılığıyla çeşitli girişimlerde bulunacağını ifade etmiştir. 1969 Adana Kongresinde CKMP'nin genel başkanlığına seçilmiş, aynı dönemde bir üniversite hareketi olarak doğan "Ülkücü Hareket"e liderlik yapmıştır. 1970'lerde Milliyetçi Cephe Hükümetlerinde önemli bir rol üstlenmiş, 1980 darbesinde ise partisi kapatılmış ve idam cezasıyla yargılanmıştır. Türkeş tutukluluk süresi ve siyasilere verilen yasaklar bittikten sonra siyasi hayatına kaldığı yerden devam etmiştir. 1990'lı yıllarda ise yurt içi ve yurt dışında üstlendiği misyon sebebiyle üst akıl ve demokrat olarak görülmüştür.

Türkeş'in Türk siyasi ve sosyal hayatına katkıları içerisinde bulunduğu dönemdeki eylemleriyle sınırlı değildir. Türkeş bir teorisyen olarak ele alındığında, metod olarak Türk milliyetçiliğini benimsemiş ve özgün bir teori ortaya koymuştur. Türkeş Türk milliyetçiliğini metod olarak ele alırken, Türk milliyetçiliğine yeni bir yorum ve bakış açısı katmıştır. Ayrıca Türk milliyetçiliği fikrine eylem boyutu kazandırarak kitlelere ulaştırmıştır.

Türkeş teorisyen lider olarak, hayal ettiği müreffeh Türkiye'ye ulaşma yolunda Türk toplumunun gerçekliklerini temele almıştır. Türkiye'de kökleşmiş sorunları birer engel olarak görmüş, bu sorunların çözümünün dışardan ithal edilen fikirlerle çözülemeyeceğini savunmuş ve sosyal gerçekliğe dayanan bir teori ortaya koymuştur. Türkeş'in inşa ettiği "Demokratik Milliyetçi Model" onun ifadesiyle "Yüz Milyonluk Müreffeh Türkiye" ye giden yolda hayati bir önem taşımaktadır. Adı geçen model iktisadi alanda tüketimden ziyade üretimi temele almaktadır. Türkeş, üretimde sendikalaşmayı, kooperatifleşmeyi, emek-gelir dengesini ve üretim araçlarını hayati bir yere konumlandırmaktadır. İktisadi

refaha ancak devlet ve özel sektörün uyumuyla ulaşabileceğini savunmuştur fakat Türkeş, iktisadi kalkınmayı bir amaç değil toplu kalkınma sürecinde bir araç olarak görmüştür bu sebeple sosyal kalkınmayı da iktisadi kalkınma kadar önemsemiştir. Türkeş sosyal kalkınmanın ise ancak kadın erkek eşitliğinin sağlanması, yeni nesillere tarih bilincinin aşılması, dilin öneminin kavranması, Sosyoloji, Tarih, Felsefe gibi alanların öneminin kavranması, liyakatin esas alınması ve eğitimin doğru şekilde kullanılmasıyla gerçekleşebileceğini savunmuştur. Kısacası Türkeş'in ortaya koyduğu model günümüz Türkiye'sinin karşılaştığı problemlere de bir reçete olarak sunulabilmesi sebebiyle önemini korumaktadır.

KAYNAKÇA

Alpdoğan, F.F (2021). *Lider Portresinin Sosyolojik Boyutları: Alparslan Türkeş*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Alsaç, N.T. (2009). *Türkiye'de milliyetçilik ve kalkınma: Alparslan Türkeş'in çalışmaları ve günümüze etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Anadol, C. (Tarihsiz). *Haksızlığa yolsuzluğa siyonizme komünizme her türlü emperyalizme karşı Türkeş*. İstanbul: Milliyetçi Anadolu yayınları.

Atsız, H.N. (2017). *Türk ülkesi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Balaban, M. (2017, Kasım). Başbuğ Alparslan Türkeş'in siyasete girişi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne genel başkan oluşu. *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, 171, 60-63.

- Can, A.T. (2016). *Ülkücülük tarihi*. Ankara: Tutku Yayınevi.
- Canbay Tatar, H. (2012, Mart). Irkçılık ve öteki. *Türk Yurdu*, 295 (32), 432- 435.
- Cengiz, O. (2015). *Alparslan Türkeş ve dokuz ışık*. İstanbul: Bilgeoguz Yayınları.
- Çakmak, H. (2012, Mart). Türklüğün ve milliyetçiliğinin 21. yüzyıl sorunları. *Türk Yurdu*, 295 (32), 372- 376.
- Dilek, S. (2019). *Başbuğ Türkeş: 1980 öncesi Ülkü Ocakları başkanları Alparslan Türkeş'i anlatıyor* içinde M.M. Kaplan (Ed.), (s. 21-26). İstanbul: Bukan Yayınları.
- Donuk, A. (1997, Nisan-Mayıs-Haziran). Türkeş ve Ercişliler. *Ülkü Ocağı Dergisi Aylık Sosyo-Politik Kültür Dergisi*, 218-219.
- Ekşi, R. (2007). *Amerikan, İngiliz ve Fransız belgelerinde Alparslan Türkeş*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayıncılık.
- Ercilasun, A. B. (2018). *Atsız: Türkçülüğün mistik önderi*. Ankara: Panama Yayıncılık.
- Hazır, Y. (2017). *Turan'a giden yolda ülkücü hareket*. İstanbul: Bahçelievler Kültür Yayınları.
- Hocaoğlu, D. (1997, Nisan-Mayıs-Haziran). Hakka yürüyen er kişi [Başbuğ özel sayısı]. *Ülkü Ocağı Dergisi Aylık Sosyo-Politik Kültür Dergisi*, 299.
- Işık, F. (2016). *Başbuğ Türkeş*. İstanbul: Kriminal Kitaplar.
- Kaçmazoğlu, H.B. (2013b). *Türk Sosyoloji tarihi II: II. Meşrutiyetten cumhuriyete*. (4. Bs.). İstanbul: Doğu Kitapevi.

Kafesoğlu, İ. (Tarihsiz). *Türk Milliyetçiliğinin meseleleri*. İstanbul: Hamle Yayın Dağıtım.

Kaya, Y. (2005). *Sosyal ve kültürel değişme*. İstanbul: Turan Yayıncılık

Keskin, M. (1999). *Atatürk'ün millet ve milliyetçilik anlayışı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Kirişçiöğlü, F. (1997, Nisan-Mayıs-Haziran). Çağ ve Başbuğ [Başbuğ özel sayısı]. *Ülkü Ocağı Dergisi Aylık Sosyo-Politik Kültür Dergisi*, 250- 251.

Krech., & Crutchfield., & Ballachey (1970). *Cemiyet içinde fert*, (Çev. Mümtaz Turhan), İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Özbey, E. (2017, Kasım). Türk tarihinde Başbuğ' luk makamı ve Alparslan Türkeş. *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, 171, 77-82.

Poyraz, H. (2012, Mart). Milliyetçiliğin değerleri değerlerin milliyetçiliği. *Türk Yurdu*, 295 (32), 276- 282.

Sarioğlu, S. (2005, Ekim). Tarihi yazan fikir: Milliyetçilik. *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*,28, 57-60.

Şahin, F. (2012, Nisan). Büyük adam düşüncesinden liderlikte özellikler kuramına kavramsal bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, 141-163.

Tonguç, K. (2015). *Ülkücü manifesto*. Ankara: Adonis Yayınları.

Türkeş, A. (1972). *Yeni ufuklara doğru*. İstanbul: Hamle Yayınları.

Türkeş, A. (1973). *Türkiye'nin meseleleri*. (3.bs.). İstanbul: Kutluğ Yayınları.

- Türkeş, A. (1976). *1944 Milliyetçilik Olayı*. (9.bs.). İstanbul: Kutluğ Yayınları.
- Türkeş, A. (1977). *Gönül seferberliğine*. Ankara: Anda Yayınları.
- Türkeş, A. (1979). *Türkiye ve Dünya*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Türkeş, A. (1982). *Sorgu: MHP ve ülkücü kuruluşlar davası*. Ankara: Mayaş Matbaacılık.
- Türkeş, A. (1987). *Savunma: MHP ve ülkücü kuruluşlar davası*. Ankara: Mayaş Matbaacılık.
- Türkeş, A. (1994). *Bunalımdan çıkış yolu*. (3.bs.). İstanbul: Kamer Yayınları.
- Türkeş, A. (1995). *Basılan kervanımız*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Türkeş, A. (1996). *Temel görüşler*. İstanbul: Hamle Yayınları.
- Türkeş, A. (1998). *Milliyetçilik ülkücülük üzerine konuşmalar*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Türkeş, A. (2000a). *Ahlakçılık*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Türkeş, A. (2000b). *Dış meselemiz*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Türkeş, A. (2017). *Milli doktrin dokuz ışık*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Türkeş, U. (1997, Nisan-Mayıs-Haziran). Hakkını helal et başbuğum [Başbuğ özel sayısı]. *Ülkü Ocağı Dergisi Aylık Sosyo-Politik Kültür Dergisi*, 198-201.
- Uzman, N. (2019, Nisan). Başbuğ Alparslan Türkeş'in kitap sevgisi, *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, 187, 104-112.

Uzun, T. (2011, Eylül). Türk siyasal yaşamında MHP. *Türk Yurdu*, 289(31), 192-214.

Yalçın, C. (2002, Nisan). Alparslan Türkeş'in ardından. *Ülkü Ocağı Dergisi Aylık Sosyo-Politik Kültür Dergisi*, 85, 28-30.

Yalçın, S. E. (2003). Alparslan Türkeş' in ardından. içinde Y. Hacaloğlu (Ed.), *Milli Birlik ve Milliyetçilik* (s. 13- 21). Ankara: Türk Ocakları Şubesi Yayınları 4.

Yalçın, S.E. (2005, Nisan). Siyaset ve devlet adamı olarak Alparslan Türkeş. *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, 22, 15-18.

Yeniçeri, Ö. (2003, Ocak). Geleceği inşa etmek ya da stratejik Türkçülük. *Ülkü Ocağı Dergisi Aylık Sosyo-Politik Kültür Dergisi*, 95(6), 49-59.

Yiğit, K. Özkaynar, K. (2017). *Ülkücü hareketin kronolojisi*: İstanbul: Delidumrul Kitapevi

Yiğit, M. (2019, Nisan). Alparslan Türkeş: Milli Egemenlik ve Demokrasi. *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, 187, 11-20.

EXTENDED ABSTRACT

Alparslan Turkes has packed numerous sociological events into his life story that started in Cyprus. In every period of his life, he drew a strong model within the social structure with various titles and tasks. Based on the realities of the intellectual world with his social roles, he made efforts to solve the problems of Turkish society.

In childhood, he received madrasa education from the ottoman empire teachers of the period. In 1933, due to his interest in military service, he persuaded his family to emigrate from Cyprus to Istanbul on the ship "Vienna". His entry into the military will not be as easy as he expected due to the laws of the period, but he will make every effort to achieve the profession he wants. He

entered Kuleli Military High School in 1933 and went to Ankara Military School in 1936. During his military years, he went through a serious training process and rose to colonelship.

In 1944, he paid a price for Turkish nationalism with important figures such as Horseless and spent 9 months and 10 days in prison. These trials lead to serious interest among Turkes' Turkish nationalists. In 1947, he tried to improve his English pronunciation with a tool called "Lingofon" in an impoverished town called Doganaslan. In 1948, he applied for various exams opened by the General Staff and set out to go to America without taking a break from his education. Here he studied languages and returned home. Between 1950 and 1955, he wrote various articles and poems under the pseudonym "A.Kazganoglu" in Orkun magazine. In 1955, he was appointed chief of staff in Washington, D.C. During the same period, he studied economics in the United States and in 1959 he was sent to The Atomic and Nuclear School in Germany.

Alparslan Turkes understands the negative political and political atmosphere in the country in the period leading up to the 1960 coup, takes his place in the coup in order to make various breakthroughs for the benefit of the country as soon as he senses that the coup will be carried out, and from 1960 he became known as the "Mighty Colonel". Turkes aims to realize the "Turkish Renaissance", in his own words, during this period. In 1964, he joined the Republican Peasant National Party. He was elected president in 1965 on the political stage, which is the main area where he will continue his moves, and with the Adana Congress of 1969, he made a plan with the accompanying names so that the name of the party was changed to "Nationalist Movement Party". In the years 1971, he was on the political scene as mhp leader. Turkes assumes ministries and serious roles in the "Nationalist Front Governments" established after the memorandum.

Turkes is one of the biggest contenders for the coup that took place in 1980. Following the coup, his party is shut down, he is tried on death row and imprisoned for 4 years and 5 months. After his release from prison, he enters the political scene again, not despairing. During this period, he carried out his political activities through the Nationalist Labour Party due to coup-era restrictions. With the lifting of political bans in 1992, the party was renamed the Nationalist Movement Party. Another feature of the 90s for Turkes is that he is seen as the upper mind by people of various opinions.

Alparslan Turkes is an important historical figure who is also a great man, intellectual or intellectual identity, though in terms of the roles he assumes within the social structure. While the intellectual and actional dimension he creates in society is directly related to his great manness, he is a true leader

both in the political sphere and in terms of the image he creates in his followers. It is necessary to read the intellectual aspect of Turkes through the educational processes he has passed and the works he has put forward. Turkes has benefited from historical facts and the basic dynamics of society while presenting his ideas. At this stage, the concept of leadership, which is equivalent to the history of humanity, has been identified with Turkes by a certain segment of Turkey.

Like any leader, Alparslan Turkes has a dream. He put this dream on a realistic basis and built the methods and tools to be implemented. Turkes first pondered the current problems in Turkey and thought carefully about the detection of these problems. At this point, he drew attention to the desire to compete between nations and stated that every individual who constitutes the nation should contribute to this race. He underlined that the lack of certain proportions of this consciousness of each individual who constitutes the social structure in Turkey will lead to serious problems. Turkes attached great importance to the development moves based on man and placed man at the foundation of his thought. Without putting man in various patterns; as an entity consisting of the whole social, economic, moral and cultural structure. For this reason, it is human-oriented in the system it imagines. He saw politics as a tool of the collective development process.